

Koos-jan de Jager (Bodegraven 1995) is historicus. Aan de Vrije Universiteit doet hij promotieonderzoek naar de houding van Nederlandse kerken tegenover militair geweld en oorlogsmisdaden tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog (1945-1949). Hij is als docent-onderzoeker Journalistiek verbonden aan de Christelijke Hogeschool Ede en publiceert regelmatig als freelance-journalist. Dit essay is onderdeel van zijn ontdekkingsstocht in de onderzoeksjournalistiek.

DE WAARHEID MAAKT VRIJ. OVER BETROKKEN ONDERZOEKSJOURNALISTIEK

Het waren wereldschokkende onthullingen. Begin 2002 legde het onderzoeksteam van de *Boston Globe* bloot, hoe de katholieke geestelijkheid van Boston zich op grote schaal schuldig maakte aan seksueel misbruik. Maandenlang verdiepten de onderzoeksjournalisten van Spotlight zich in (kerkelijke) dossiers en persoonlijke getuigenissen.

Wat ze vonden, oversteeg alle voorstellingen. ‘Even though I was aware that sexual abuse in the church was a problem,’ herinnerde onderzoeksjournalist Michael Rezendes zich, ‘I never, ever for one second thought that we would discover what we ultimately did discover’.

Seksueel wangedrag en cover-ups

Het resultaat was een serie verhalen over seksueel wangedrag van tientallen priesters en de cover-ups van hun bisschoppen. De publicaties groeiden uit tot een internationaal schandaal. Kardinaal Bernard Francis Law trad af, 150 priesters kwamen voor de rechter, meer dan vijfhonderd slachtoffers hadden hun verhaal gedaan. De giften van katholieke kerkgangers daalden met vijftig procent. Mede door de verfilming in *Spotlight* (2015) spreekt hun werk nog steeds sterk tot de verbeelding. Over impact gesproken.

Er was moed voor nodig om de stap naar publicatie te zetten, vertelde Rezendes. Boston was de grootste katholieke stad van de Verenigde Staten, de krant liep het risico lezers van zich te vervreemden. De leden van het *Spotlight*-team waren zelf ook afkomstig uit de stad en katholiek opgevoed. De moeder van Sacha Pfeiffer was ten tijde van de publicaties een vrome katholiek, die met diep ontzag opkeek naar priesters en bisschoppen. Haar dochter ontmaskerde in de krant diezelfde geestelijken.

De *Spotlight*-journalisten waren op veel manieren betrokken bij hun onthullingen. Ook al hadden zijzelf afscheid genomen van de katholieke kerk, zij bleven daarmee verbonden via familierelaties. De trieste verhalen van de slachtoffers en de schokkende omgang van de kerk daarmee raakten de onderzoeksjournalisten diep. ‘I think in this case this was not a story

where there were high fives, because the subject matter was so grim and so gruesome and so disconcerting, so depressing', aldus onderzoeksjournalist Walter Robinson.

Het motiveerde hen om tot het uiterste te gaan en de macht van de kerk te trotseren.

Onderzoeksjournalistiek neigt tot afstandelijkheid

Betrokkenheid is voor onderzoeksjournalisten niets nieuws. Dag in dag uit onderzoeken journalisten goed en (vooral) kwaad. Met kritisch en diepgravend werk sporen zij misstanden op, brengen overtredingen van wetten, mensenrechten en publieke moraal aan het licht en analyseren grote maatschappelijke ontwikkelingen. In een vak dat zo doortrokken is van morele oordelen, is het onmogelijk om neutraal en afzijdig te blijven. Dat besef is breed doorgedrongen, nog meer dan in andere velden van de journalistiek.

Eric Smit, medeoprichter van het alomtgeprezen Follow the Money, noemde het in 2015 volstrekt idioot als onderzoeksjournalisten omwille van hun objectiviteit zich neutraal en afzijdig opstelden. 'Achter elke keuze die een journalist maakt, zit een opvatting, een inzicht dat hij heeft verworven in de lange tijd dat hij zich in de materie heeft verdiept. Dat moet wat mij betreft ook zo zijn. Ik wil als lezer of kijker van journalistiek dan ook graag weten welk inzicht dat is'.

Tegelijkertijd hebben onderzoeksjournalisten de neiging zich vrij afstandelijk te presenteren. Het gaat om de feiten. Het Global Investigative Journalism Network spreekt over onderzoeksjournalisten als journalisten die een zorgvuldige methodologie hanteren, zich baseren op primaire bronnen en zich onderscheiden door systematisch onderzoek en rigoureuze factchecking. Harde, feitelijke bewijzen, daar draait het om. Wat de onderzoeksjournalist daar zelf verder van vindt, lijkt er niet toe te doen.

Die afstand wordt nog eens vergroot door de hedendaagse wending naar datajournalistiek en digitale onderzoekstechnieken (al dan niet op basis van AI-modellen).

Betrokkenheid op 'zware gemeenschappen'

In dit essay staat de vraag centraal hoe onderzoeksjournalisten betrokken (kunnen) zijn wanneer zij een 'zware gemeenschap' als de Rooms-Katholieke Kerk onderzoeken. Dit soort sociale verbanden worden gekenmerkt door vrij strikte grenzen, veel sociale verplichtingen en een sterke integratie.

Die gemeenschap is gebaseerd op gedeelde – ideologische, religieuze, politieke, traditionele – normen en waarden waaraan de leden zich (moeten) conformeren.

Er bestaan allerlei soorten zware gemeenschappen, van de bevindelijk gereformeerden op de BibleBelt tot orthodoxe moslims in de Randstad en van de lokale dorpsgemeenschap in Rouveen tot de Sunneklasvierders op Ameland.

Journalisten weten als geen ander dat schrijven over (misstanden in) deze groepen ingewikkeld is. Zware gemeenschappen zijn namelijk sterk betrokken op de eigen groep. Kritiek wordt vaak opgevat als een frontale aanval op het bestaan van de groep als geheel. Voor de groepsleden staat namelijk niet alleen het voortbestaan van de eigen gemeenschap, maar daarmee ook hun eigen identiteit op het spel. Vele katholieken in Boston zagen de Spotlight-publicaties bijvoorbeeld als een antikatholieke samenwerking.

Betrokkenheid op een bepaalde zware gemeenschap komt veel voor in de onderzoeksjournalistiek. Een blik op de projecten die het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten in de afgelopen jaren steunde, laat een keur aan onderwerpen zien waarbij de onderzoeker met huid en haar was verbonden aan het onderzoeksonderwerp. Ook lokale onderzoeksjournalistiek kent een vergelijkbare betrokkenheid op een dorpsgemeenschap.

Reflectie op die betrokkenheid ontbreekt echter. Dit essay doet een eerste verkenning.

Een betere wereld

Want waarop zijn onderzoeksjournalisten eigenlijk betrokken? In abstracte termen streven de meeste onderzoeksjournalisten naar een betere wereld, naar recht en gerechtigheid. Sinds de opkomst van de onderzoeksjournalistiek aan het einde van de negentiende eeuw lopen onthullingen over de schending van mensenrechten, seksueel misbruik, milieurampen, oorlogsmisdaden, corruptie en fouten van de overheid, als een rode draad door de geschiedenis. En overal treffen we diezelfde betrokkenheid op waarheid en rechtvaardigheid.

‘Als het slecht gaat met de wereld, gaat het goed met de onderzoeksjournalistiek, zo lijkt het’, constateert onderzoeksjournalist Luuk Sengers in het voorwoord van het *Handboek voor onderzoeksjournalisten*. ‘Ons overleven hangt misschien wel af van hoe eerlijk we elkaar durven te (blijven) vertellen hoe de wereld en onze samenleving ervoor staan en hoeveel mensen

we daardoor kunnen overtuigen om in actie te komen'. Hij wijst nieuwe generaties onderzoeksjournalisten op hun taak niet alleen de misstanden te beschrijven, maar ook actief bij te dragen aan de oplossingen daarvan. Dat mag doorschemeren in hun werk.

Het internationaal bekende handboek *Story-Based Inquiry* spreekt over het hervormen van de wereld als het ultieme doel van de onderzoeksjournalistiek. Mark Lee Hunter schrijft: 'Onderzoeksjournalistiek gebruikt objectief waarheidsgetrouw materiaal – dat wil zeggen feiten waarvan elke redelijke waarnemer zou bevestigen dat ze waar zijn – voor het subjectieve doel om de wereld te hervormen. Dat is geen vrijbrief om te liegen voor een goed doel. Het is een verantwoordelijkheid, om de waarheid te leren kennen zodat de wereld kan veranderen'.

De betrokkenheid op een betere wereld lijkt onder onderzoeksjournalisten een volstrekt vanzelfsprekend uitgangspunt te zijn. Toch is het belangrijk om hier kritisch naar te kijken. De wereld moet veranderen, maar de richting is een politieke keuze. Onderzoeksjournalisten geven zich hiervan weinig rekenschap. Dat geen enkele journalist neutraal is, weten we al langer. Dat inzicht wordt bevestigd in een recent onderzoek van de Vereniging van Onderzoeksjournalisten, waarin bijna 70 procent van de ondervraagde onderzoeksjournalisten zich als links van het midden indeelt. Rechtse onderzoeksjournalisten bestaan volgens dit onderzoek niet.

Betrokken onderzoeksjournalisten pleiten voor openheid over het perspectief op de wereld waaruit journalisten werken. Zij sluiten zich volledig aan bij het heersende streven naar een 'betere wereld' en kunnen zich geheel vinden in de zoektocht naar recht en eerlijkheid. Zij geven daar wel een nadere invulling aan.

Door hun verbondenheid met een bepaalde gemeenschap inzichtelijk te maken, laten ze zien waar ze staan en waarom. Onderzoeksjournalistiek biedt bij uitstek de mogelijkheden om betrokkenheid op een bepaalde groep vorm te geven, aldus Taco Rijnsemus in *De rekbare waarheid*.

Betrokken vraagstelling

Feiten zijn voor onderzoeksjournalisten heilig, en terecht. Toch liggen die feiten niet zomaar voor het oprapen. Onderzoeksjournalisten weten als geen ander wat er nodig is om de feiten boven tafel te krijgen, denk maar aan de woo-procedures om overheidsinformatie los te krijgen. Er wordt dus actief naar feiten gezocht binnen het kader van de gestelde onderzoeksvraag of hypothese.

Dat betekent dat er voorafgaand aan het onderzoek allerlei keuzes worden gemaakt, waarop de waarden van de onderzoeksjournalist veel invloed hebben. Iedere vraag kan worden gesteld, maar waarom de ene vraag wél en de andere niet wordt gesteld, is afhankelijk van de journalist en de onderzoeksredactie waarvoor hij of zij werkt. De keuze om wel of niet achter een tip aan te gaan, wordt evenzeer bepaald door allerlei waardege-laden factoren.

Dat inzicht biedt een betrokken onderzoeksjournalist ruimte om onbe-schroomd te werken vanuit een betrokken onderzoeksvraag. ‘Een betrokken journalist deelt de zorgen van zijn achterban en laat zich hierdoor sturen bij de formulering van zijn onderzoeksvraag. Zo geeft hij zijn betrokkenheid actief vorm’, schrijft Rijssenius. Misstanden in de eigen gemeenschap gaan de onderzoeksjournalist aan het hart en die motiveren om vragen te gaan stellen en op zoek te gaan.

Die betrokken vraagstelling impliceert niet dat de onderzoeksjour-nalist afhankelijk is geworden van de gemeenschap. Net als ieder ander zijn betrokken onderzoeksjournalisten onafhankelijk. Anders kunnen we niet langer spreken over journalistiek, dan gaat het om pr of propaganda. Waarheidsvinding staat boven alles.

Waarin de betrokken onderzoeksjournalist zich onderscheidt, is dat hij of zij open is over de eigen interpretatie van de werkelijkheid en in hoeverre die overeenkomt met de gemeenschap die wordt onderzocht.

Recht doen als uitgangspunt

Betrokkenheid op een gemeenschap ontslaat de onderzoeksjournalist niet van de plicht om met een open blik naar de werkelijkheid te kijken. Het blijft de journalistieke plicht om (zoveel als menselijk mogelijk) alle feiten te onderzoeken en alle perspectieven tegen het licht te houden. Betrokken onderzoeksjournalisten moeten zich niet opsluiten in een bepaalde kijk op de werkelijkheid, maar ook van buitenaf naar de gemeenschap kijken. Van de onderzoeker vraagt dat intellectuele moed en mentale flexibiliteit.

Naast waarheidsvinding is recht doen het uitgangspunt van betrokken onderzoeksjournalisten. Dat is in geen enkel opzicht een pleidooi om alle ingewikkelde en gevoelige dossiers maar te laten rusten omwille van de groep. Of om daders van misstanden maar te laten lopen omwille van hun belangrijke positie in de groep. Zo’n houding druist in tegen alle onder-zoeksjournalistieke grondwaarden. Recht doen betekent dat een journalist zich inspent om een eerlijk beeld te geven van de bewuste groep.

Maar recht doen betekent ook dat je zwarte zijden en misstanden in een gemeenschap onder ogen durft zien. Dat je in publicaties woorden durft te geven aan wat aantoonbaar misgaat. Dat je als betrokken onderzoeksjournalist het lef hebt om een beerput open te trekken. Je neemt het immers altijd op voor de slachtoffers, die binnen de gemeenschap onrecht wordt aangedaan.

De macht in de gemeenschap moet daarom kritisch worden doorgelicht en gecontroleerd. En, indien nodig, moet er openlijk worden gewezen op misstanden. Niets doen is geen optie. Wanneer de betrokken onderzoeksjournalist niet de openbaarheid zoekt, dan neemt hij of zij de zware verantwoordelijkheid op zich om het onrecht te laten voortbestaan.

Recht doen als grondwaarde brengt met zich mee dat het eigen oordeel zoveel mogelijk wordt opgeschort. Eerst met een open blik alle feiten onderzoeken, niet te gemakkelijk een moreel oordeel vellen over fouten die je tegenkomt. Dat kan ingewikkeld zijn, omdat vrijwel iedere onderzoeksjournalist in meer of mindere mate emotioneel betrokken raakt bij het onderzoeksonderwerp. Boosheid, verdriet of verontwaardiging zijn herkenbare emoties tijdens het onderzoeksproces.

Emotionele oordelen

In 2010 werden onderzoeksjournalisten Joep Dohmen en Robert Chesal uitgeroepen tot Journalist van het Jaar vanwege hun publicaties over seksueel misbruik door ‘het grondpersoneel van de Heer’ in de Nederlandse kerkprovincie van de Rooms-Katholieke Kerk.

Hun onderzoek deed veel met hen. Chesal vertelde over slaapproblemen. ‘De misbruikverhalen kwamen terug in mijn dromen. Ik werd soms middenin de nacht wakker. Ik was er vrij obsessief mee bezig. Ik kreeg last van een zenuwtic in mijn gezicht, maandenlang’. Dohmen: ‘Ik heb dat ook ervaren. Het was soms ronduit emotioneel’.

Emotionele oordelen zijn volstrekt begrijpelijk en kunnen fungeren als krachtige motor van het onderzoeksproces. ‘Laat je gerust bij de hand nemen door je boosheid’, raadt Luuk Sengers aan. ‘Je hebt een grotere kans om de waarheid boven water te krijgen als je boos bent dan wanneer je onverschillig ten opzichte van het onderwerp staat’. Tegelijkertijd moeten emoties een eerlijk onderzoek niet in de weg gaan zitten. Empathie en recht doen werkt naar alle kanten.

Op onderzoek uit

Onderzoeksjournalistiek kan niet vanachter een bureau, dat weten we al sinds de eerste journalisten in de negentiende eeuw op onderzoek uitgingen. Beroemd is het werk van de Amerikaanse journaliste Elisabeth Jane Cochrane (bekend onder haar pseudoniem Nellie Bly) die zich liet opsluiten in een psychiatrisch ziekenhuis. In 1887 verscheen haar boek *Ten Days in a Mad House*.

Enkele jaren eerder had de Britse journalist William Stead de publieke opinie geschokt met onthullingen over grootschalige kinder- en vrouwenhandel in Britse en Amerikaanse steden. Stead ging daarbij zelfs zover dat hij in de Londense wijk East End een twaalfjarig meisje kocht om te demonstreren hoe gemakkelijk dat ging.

De methode van Stead zullen weinig onderzoeksjournalisten nog kiezen, het principe van vergaande participatie is niet verdwenen. In *Immersion* voert journalist Ted Conover een warm pleidooi voor de methode waarin journalisten zich voor langere tijd in een (gesloten) gemeenschap begeven om die van binnenuit te beschrijven. Ook al is de journalist in kwestie niet afkomstig uit de groep, toch ontstaat dan een vorm van betrokkenheid. De journalist legt contacten, maakt vrienden, hoort persoonlijke verhalen.

Dat schept een band, maar brengt tegelijk spanning met zich mee. Je bent immers van plan te gaan schrijven over misstanden in de groep. Die spanning tussen tegelijk participant en observant zijn, omarmt Conover. In zijn optiek levert dat de beste verhalen op, mits de journalist zich goed bewust is van de eigen positie.

Recht doen aan een gemeenschap waarop je betrokken bent, betekent dus grondig onderzoek doen, volgens alle gangbare normen en praktijken van de onderzoeksjournalistiek. Geen gemakkelijke verhalen vertellen, maar op zoek naar de diepere verbanden en achtergronden.

‘Value-based relationship’

Die keuze maakten Dohmen en Chesal. Na de eerste tip konden zij kiezen om een interview te publiceren met het schokkende verhaal van één slachtoffer. Daar kozen zij bewust niet voor, vertelt Dohmen in een podcastaflevering van Gonzo. Ze zochten eerst naar meer getuigenissen en feiten om een completer beeld te krijgen. De eerste publicatie leverde een stortvloed van honderden getuigenissen op.

Vervolgens werkten Dohmen en Chesal meer dan een jaar aan vele verhalen, gebaseerd op een gedegen inventarisatie van alle dossiers en getuigenissen. 'In dit dossier ging het om feiten, feiten en nog eens feiten'. Dohmen kon door zijn betrokkenheid op het onderwerp de verhalen van slachtoffers goed plaatsen. Hij had als jongetje zelf op een kostschool gezeten, waardoor hij de gemeenschappen waarover hij schreef van binnenuit kende.

Voor betrokken onderzoeksjournalisten is deze persoonlijke band met de onderzochte groep een gegeven: zij zijn vaak zelf deel van, of op z'n minst afkomstig uit, de gemeenschap. Die persoonlijke ervaringen zorgen ervoor dat de journalist bij uitstek in staat is om de taal en symboliek van de groep te begrijpen. Nuances die een buitenstaander niet opvallen, snapt een betrokken onderzoeksjournalist meteen.

Om recht te doen aan de groep, moet de onderzoeksjournalist weten hoe hij of zij naar de wereld kijkt. Een lid van de Spotlight-onderzoeksgroep, Stephen Kurkijan, spreekt in dit verband over een 'value-based relationship' tussen journalist en gemeenschap. Begrip voor de groep is hard nodig, omdat de journalist evenzeer afhankelijk is van (voormalige) leden die willen praten. Zonder die connecties komt de onderzoeksjournalist geen stap verder, óf zal slechts een deel van het verhaal boven tafel komen.

Het betrokken verhaal

De feiten die onderzoeksjournalisten verzamelen, spreken niet voor zichzelf. Niet voor niets besteden handboeken veel aandacht aan de productie van overtuigende en boeiende verhalen. In de fase van interpreteren en schrijven – of monteren – is de hand van de journalist nadrukkelijk aanwezig. Op basis van dezelfde feiten kunnen immers totaal verschillende verhalen worden verteld. De verbanden die de een legt, zijn voor de ander misschien niet overtuigend bewezen. Wederhoor kan bijvoorbeeld door een onderzoeksjournalist door wat stijltrucs als een totaal ongeloofwaardige stem worden gepresenteerd.

Zeker bij complexe thema's, waarbij alleen zij beschikken over alle bronnen, dragen onderzoeksjournalisten een grote verantwoordelijkheid om eerlijke verhalen te publiceren. Recht doen is hier uiterst belangrijk. Betrokken onderzoeksjournalisten zijn eerlijk en open over de manier waarop de feiten worden geïnterpreteerd en vanuit welk perspectief dat gebeurt. Interpretatie mag echter niet doorschieten totdat enkel persoonlijke opvattingen overblijven. Onderbouwing met feiten en geldige argumenten blijft altijd de eis.

Wanneer de onderzoeksjournalist het totaal oneens is met bepaalde keuzes of opvattingen die zijn onderzocht (wat nogal eens voorkomt), dan blijft het de plicht om die eerlijk weer te geven. Gebeurtenissen en opvattingen begrijpen en inzichtelijk maken is namelijk iets heel anders dan ze rechtvaardigen of goedpraten. Een onderzoeksjournalist die de kerkelijke omgang met seksueel misbruik probeert te begrijpen, is niet bezig om dat handelen te rechtvaardigen. Dat loopt in het publieke debat regelmatig door elkaar, van groot belang om onderscheid te maken tussen begrijpen en rechtvaardigen.

Botsende betrokkenheid

Betrokken onderzoeksjournalistiek in een zware gemeenschap brengt onlosmakelijk spanningen met zich mee. De binding met de achterban en de persoonlijke connecties maken onderzoeksjournalisten gevoelig voor kritiek. De kans dat je ter verantwoording wordt geroepen vanuit je groep, is groot. Het ligt in de aard van zware gemeenschappen dat zij moeite hebben met negatieve berichten en dat zij het imago van hun gemeenschap willen beschermen. Een afwerende houding tegenover journalistieke verhalen, zeker als die 'van binnenuit' komen, is altijd aanwezig.

De Amerikaanse Julie Roys ervaart dat voortdurend. Als christelijke onderzoeksjournalist publiceert ze al jarenlang over corruptie op Bijbelscholen, financiële wanpraktijken in megakerken, seksueel misbruik van predikanten als Ravi Zacharias. Het levert haar een constante stroom op van haat en kritiek. Ze wordt uitgemaakt voor roddelaar, apostaat en leugenaar. Haar wordt verweten dat ze verdeeldheid zaait en het getuigen van de kerk aantast.

Christenen vinden het prettig als je mooie verhalen maakt over de kerk óf over het kwaad in de wereld, schrijft Roys op haar website. Wanneer het kwaad in de kerken wordt aangekaart, keert de woede zich tegen de onderzoeksjournalist. Vanuit haar verbondenheid met de christelijke gemeenschap blijft Roys echter doorgaan met haar werk. Het beschermen van de eigen groep ten koste van individuele slachtoffers ziet zij als regelrecht in strijd met de Evangelieboodschap die diezelfde kerken uitdragen.

Het ligt in de aard van de betrokken onderzoeksjournalistiek om rekening te houden met wat onderzoeksverhalen losmaken in de gemeenschap. Voortdurend uitleggen wat onderzoeksjournalisten doen en waarom is cruciaal om het vertrouwen te behouden. Daarom is gedegen en transparant onderzoek, volgens alle geldende methodische principes, zo be-

langrijk. Het betrekken van de gemeenschap bij het onderzoek is een mogelijke oplossing om het wederzijdse vertrouwen te versterken.

Tegelijk moet de betrokken onderzoeksjournalistiek zich voorbereiden op kritiek en de eigen onafhankelijkheid blijvend bevechten. Betrokkenheid maakt van de onderzoeksjournalist geen schoothondje. De betrokken journalist deelt wel de normen en waarden, gewoonten en gebruiken met een bepaalde gemeenschap. Hij of zij staat niet onverschillig tegenover het lot van de groep. Misstanden doen pijn. Dat is echter geen reden om te zwijgen en alle fouten met de mantel der liefde te bedekken. Nooit mag kritiek vanuit de groep leidend worden in het onderzoek.

Betrokken onderzoeksjournalisten schuwen de confrontatie dus niet.

De waarheid bevrijdt

Dit essay verkende enkele aspecten van betrokken onderzoeksjournalistiek in zware gemeenschappen. Dit type onderzoek wordt door veel onderzoeksjournalisten gedaan, van lokale redacties tot onderzoek in religieuze of ideologische groeperingen. Dit essay is een eerste aanzet tot reflectie op deze betrokkenheid.

In de kern vraagt betrokken onderzoeksjournalistiek openheid over de eigen blik op de werkelijkheid – én de erkenning dat die eigen blik per definitie beperkt is. Betrokken onderzoeksjournalistiek biedt ruimte aan onderzoeksjournalisten van allerlei pluimage die zich verbonden voelen met de groep die zij onderzoeken. Dat levert een wezenlijke toevoeging op. Engagement vanuit verschillende plaatsen, perspectieven en gemeenschappen versterkt namelijk de pluriformiteit van de onderzoeksjournalistiek. Vragen en thema's die voor *De Groene Amsterdammer* wellicht niet relevant zijn, kunnen vanuit die betrokkenheid op andere thema's wél worden gesteld en onderzocht.

Hoe journalisten hun betrokkenheid ook invullen, uiteindelijk vinden zij elkaar in gedeelde grondwaarden. Licht laten schijnen op plaatsen waar mensen het om allerlei redenen liever donker houden, is zo'n fundamenteel uitgangspunt.

Onderzoeksjournalisten doen hun werk niet voor niets. Joep Dohmen ervoer hoe zijn werk, hoe pijnlijk ook voor veel katholieken, van waarde was voor de slachtoffers die zich eindelijk gehoord voelden. 'Hier zijn duizenden en duizenden mensen die er baat bij hebben gehad, doordat die zwarte bladzijden opengingen over wat er echt met hen gebeurd was. Die hebben erkenning gekregen'.

Die waarheid doet pijn, maar een onderzoeksjournalist gelooft dat de waarheid uiteindelijk bevrijdend werkt. Of, in de woorden van William Stead, ‘the truths we least like to hear are those which it is most for our advantage to know’. ●

Referenties

- Nellie Bly (Elisabeth Jane Cochrane), *Ten Days in a Mad House. A Story of the Intrepid Reporter* (1887; Dover 2019).
- Hugo de Burgh (red.), *Investigative Journalism. Context and Practice* (Londen 2000).
- Ted Conover, *Immersion. A Writers Guide to Going Deep* (Chicago 2016).
- Joep Dohmen, *Vrome zondaars. Misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk* (NRC boeken 2010).
- Mark Lee Hunter et al., *Story-Based Inquiry. A Manual for Investigative Journalists* (UNESCO 2009).
- David Mizner, ‘Reporting an Explosive Truth: The Boston Globe and Sexual Abuse in the Catholic Church’, online in: *The Knight Case Studies Initiative, Graduate School of Journalism, Columbia University* (2008).
- Frans Oremus, ‘Journalisten van het jaar 2010. Robert Chesal en Joep Dohmen’, *Villamedia* (12 december 2010).
- Alexander Pleijter & Michaël Opgenhaffen, *Onderzoeksjournalistiek in Nederland en Vlaanderen anno 2022* (Vereniging van Onderzoeksjournalisten 2022).
- Taco Rijssemus, *De rekbare waarheid. Over de objectiviteit van betrokken journalistiek* (Amsterdam 2014).
- Julie Roys, ‘The Case for Christian Investigative Journalism’, *The Roys Report* (online).
- Luuk Sengers (red.), *Handboek voor onderzoeksjournalisten. Van vermoeden tot verhaal* (Vereniging van Onderzoeksjournalisten 2022).

Dit boek is mede tot stand gekomen met steun van het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten (FBJP).

Omslag: George Orwell, Alya & Debora, Muhammad Qwasim, Kenji Goto, Anna Politkovskaja

INITIATOR LECTORAAT: Stijn Postema

DESIGN & OPMAAK: Peter van Beek

EINDREDACTIE: Bert Mateboer

INLEIDING: Stijn Postema & Johan Snel

INTERVIEWS met David Davidson, Michiel Driebergen & Jago Kosolosky: Johan Snel

FOTO'S Esther van Lunteren: Elisabeth Ismail; Martijn van Dam: Patrick Post

ISBN 9789083420998

© Ede School of Journalism (ESJ)

1e druk 2024

2e, gecorrigeerde druk 2025